

Imperialismin ja vallankumousten paluu?

Ukrainan vallanvaihdon, Venäjän Krimille tekemän interventio ja sitä seuranneiden tapahtumien jälkeen on puhuttu kansainvälisen järjestelmän käänteestä, Venäjän paluusta 1800-luvun imperialismin ajan politiikkaan ja lievimmilläänkin kylmän sodan paluusta. Osa on myös katsonut, että tapahtumilla on ollut suora vaikutus Suomen välittömään turvallisuusympäristöön.

Johtopäätökset kriisistä ovat odotetusti hajautuneet. Osa vaatii lisää kalustoa armeijalle ja sotilaallista liittoutumista Natoon, osa taas liputtaa Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden ja poliittisiin keinoihin tukeutumisen puolesta. Jakavana tekijänä on arvio Venäjän käyttäytymisen perussyistä ja sen vaikutuksesta kansainvälisten suhteiden kehitykseen.

Toinen arvioita jakava kysymys on ollut se, mikä tai mitkä ovat olleet Ukrainan tapahtumien perimmäiset liikkeelle panevat tekijät. Ovatko ne rinnastettavissa ympäri maailmaa tapahtuneisiin sosiaalisesta tyytymättömyydestä ja hallitusten vastaisuudesta kummunneisiin kansannousuihin ja mielenosoituksiin, arabikeväästä aina occupy-liikkeen mielenosoituksiin länsimaissa? Vai onko kyse ollut pikemminkin idän ja lännen, Venäjän ja EU:n, etupiirikampailusta Ukrainassa? Vaiko ensisijassa ukrainalaisten omasta yrityksestä tehdä lopullinen pesäero Venäjään liittymällä läntisiin organisaatioihin?

Kaikille tulkinnoille on löydettävissä hyviä perusteluita, mutta niiden selitysvoin arviointi on vielä kesken. Sanomattakin on selvää, että tulkintojen painotukset kertovat myös kommentoijan omien näkemysten lähtökohdista.

Osa kommentaattoreista on nimennyt Uk-

rainan tapahtumat myös vallankumoukseksi. Sen puolesta puhuvat vallanvaihdos, satojen tuhansien ukrainalaisten mielenosoitus Maidanilla edellisissä vaaleissa valtaan nousseen presidentti Janukovytsin politiikkaa vastaan, presidentin epäonnistunut yritys tukahduttaa mielenosoitukset poliisiväkivallalla ja lopulta tilanteen kärjistyminen avoimeksi aseelliseksi yhteenotoksi.

Oliko sitten kyse vallankumouksesta vai edellisissä vaaleissa hävinneen eliitin paluusta, jää nähtäväksi. Jos katsoo pääministeripuoluetta ja tärkeimpiä ministereitä, kyse on pikemminkin edellisissä vaaleissa hävinneiden revanssista. Jos taas tapahtumat sovitetaan vallankumouksettomuuteen ja sen piirteinä pidetään vallan kumoamista kansanjoukkojen ulkoparlamentarisen toiminnan siivittämänä, voidaan tapahtumia pitää ainakin sinne viittaavana. Noin 200 000 mielenosoittajaa Maidanilla on toki paljon, mutta suurempiakin mielenosoittajien määriä on nähty protestoimassa hallituksia vastaan ilman, että siitä olisi seurannut kumouksia. Kiistaton asia on, että tapahtumat johtivat hallitsemisen, Ukrainan presidentin ja pääministeripuolueen, kriisiin. Janukovytsin taustatuki mureni kun häntä pönkittäneet oligarkit ja osa omista ja edellisten vaalien jälkeen voittajien riveihin hypänneistä kansanedustajista vaihtoivat lopulta voittajien puolelle.

Merkitsikö tämä sitten uusien voimien nousua valtaan? Kyllä ja ei. Isänmaa, vankilasta vapautetun Julija Tymošenkoon aiemmin johtama puolue, muodosti hallituksen ja ulkopolitiikan osalta se edustaa selvästi toisenlaista suuntausta kuin Janukovytsin Alueiden puolue. Siinä suhteessa

taas ei tapahtunut muutosta, että molempien puolueiden taustatukena ja rahoittajina ovat olleet vahvat oligarkit, molempien puolueiden johtajat ovat vallassa ollessaan huolehtineet omasta ja lähipiirinsä rikastumisesta eikä kumpikaan puolue ole kyennyt johtamaan Ukrainaa uudistusten tielle. Nyt vahvimpana presidenttiehdokkaana näyttää mielipidetiedustelujen mukaan olevan aiemmin oranssin vallankumouksen valtaan nostamamaan presidentin Viktor Juštšenkon luottomiehenä tunnettu ja itsekin talouspolitiikona uran tehnyt, suklaakaupalla rikastunut ja sittemmin yritystoimintaansa mm. televisiokanava 5:n omistajaksi laajentanut oligarkki Petro Porošenko.

On huomionarvoista, että Porošenko toimi vajaan vuoden ajan 2012 myös Alueiden puolueen ja nyt syrjäytetyn pääministeri Mykola Azarovan hallituksen taloudellisen kehityksen ja kaupan ministerinä Janukovytsin kutsumana. Hänen kautensa osui vaiheeseen, jossa Janukovitš ilmeisesti puntaroi EU:n assosiaatiosopimuksen ja Venäjän kanssa tehtävän talousyhteistyön hyötyjä. On myös hyvä muistaa, että Janukovyts ei ollut varsinaisesti Venäjän mies, vaan hän pelasi samaan aikaan sekä lännen että idän suuntaan ja tarttui mielestään parhaaseen tarjoukseen kun Venäjä lupasi 11 miljardin euron lainan ilman IMF:n edellyttämiä ehtoja, kaasuun hinnan alenuksen sekä lykkäyksen Ukrainan kaasuvelan maksulle. Konkurssikypsän valtion johdolle ratkaisu oli jokseenkin ymmärrettävä. Samaan aikaan Janukovyts ilmoitti kuitenkin Ukrainan päämääräksi edelleenkin assosiaatiosopimuksen solmimisen EU:n kanssa. Venäjän johtamaan Euraasian unioniin liittyminen ei ollut hänen mukaansa neuvottelujen kohteena.

Janukovytsin erotti edeltäjästään Juštšenkosta ja hänen hallituksensa linjasta ehkä kaikkein selkeimmin Naton jäsenyyshakemuksen jäädyttäminen. Jos Ukrainaa tarkastellaan tässä NATO-Venäjä-kehityksessä, Janukovytsin valtaannousu ja syrjäyttäminen oli merkittävä käänne. Tästä näkökulmasta Ukraina voidaan sijoittaa myös osaksi kylmän sodan perintönä seuraavaa suurvaltojen nollasummapeliä. Sen ymmärtäminen

on epäilemättä syy siihen, miksi yhdysvaltalaiset ulkopoliittikan veteraanistrategit, kylmän sodan aikana Yhdysvaltojen presidenttien neuvonantajina kannuksensa hankkineet Zbigniew Brzezinski ja Henry Kissinger ovat suositelleet Ukrainalle ns. Suomen tietä. Heidän mielestään Ukrainan pitäisi huomioida Venäjän turvallisuusedut niin, ettei se joudu naapurimaansa kanssa konfliktiin, ja samalla sen pitäisi harjoittaa tiivistä yhteistyötä lännen kanssa ja kehittää omaa demokratiaansa. Heidän mukaansa Ukrainaan ei synny kestävää ratkaisua, ellei Venäjän turvallisuuspoliittisia intressejä oteta huomioon. Asian toinen puoli on, että lännellä ei näytä olevan halua eikä myöskään resursseja ajautua yhteenottoon Venäjän kanssa tällä alueella. Viimeksi asia ratkaistiin NATO-huippukokouksessa 2008, jossa Naton suuret eurooppalaiset jäsenmaat pysäyttivät Ukrainan ja Georgian jäsenyyden hyväksymisen.

Perimmältään turvallisuusulottuvuudesta keskusteltaessa kysymys on siitä, onko muun maailman tunnustettava Venäjän asema suurvaltana, jonka intressipiiriin entisen Neuvostoliiton alueen valtiot kuuluvat Baltian maita lukuun ottamatta. Tämä nostaa väistämättä esille myös kysymyksen siitä, olisiko lännen kuitenkin viisasta vastata rakentavasti Venäjän muutamia vuosia sitten tekemään aloitteeseen Euroopan uuden sotilaallisen turvallisuuden sopimusjärjestelmän luomisesta. Jos vaihtoehtoina ovat sopimusneuvottelut tai uuteen kylmään sotaan ajautuminen, vaaka kallistuu epäilemättä neuvottelujen puolelle.

Helsingissä 7.3.2014

Markku Kangaspuro